

*Substitute 'damn' every time you're inclined to write 'very';
your editor will delete it and the writing will be just as it should be*
Mark Twain

Jakich słów unikać w tekstach naukowych

Agnieszka Wrzesień¹, Tomasz Piekot², Wojciech M. Wysocki^{1, 3, 4}

¹Redakcja Naukowa, Narodowy Instytut Onkologii im. M. Skłodowskiej-Curie – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa

²Pracownia Prostej Polszczyzny, Instytut Filologii Polskiej, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław

³Klinika Chirurgii Ogólnej, Onkologicznej i Naczyniowej, 5. Wojskowy Szpital Kliniczny z Polikliniką w Krakowie

⁴Katedra Chirurgii, Wydział Lekarski i Nauk o Zdrowiu, Krakowska Akademia im. A. Frycza-Modrzewskiego, Kraków

Kilka słów wyjaśnienia, dlaczego w medycznym piśmie naukowym, jakim są *Nowotwory. Journal of Oncology*, publikujemy cykl artykułów o prostym języku. Piszemy o tym, ponieważ ma znaczenie sposób, w jaki przekazuje się wiedzę w formie doniesień naukowych. Chodzi przecież o to, aby wnioski z badań komunikować skutecznie. Dlatego warto pamiętać, że nawet najznakomitsze osiągnięcie medycyny nie uzyska właściwego odbioru (i nie będzie – co ważne – cytowane), jeśli czytelnicy nie będą w stanie przebrnąć przez artykuł, który je opisuje.

Co sprawia, że niektóre teksty medyczne czyta się z mozołem? Przyczyną często jest trudny, przesadnie skomplikowany język „akademicki”. Lepsza komunikacja to lepsza współpraca naukowa, a także lepszy odbiór społeczny – zaś wpływ społeczny badań naukowych to jeden z ważnych obszarów ewaluacji instytucji naukowych. Dlatego warto przyjrzeć się słownictwu, które utrudnia lekturę, przede wszystkim: rzeczownikom odczasownikowym, wyrazom podniosłym i bezosobowym formom czasownika.

Rzeczowniki odczasownikowe

Lekarze i uczeni w tekstach, które opisują działania terapeutyczne, stosują tzw. nominalizację. To zabieg gramatyczny, w efekcie którego działanie jest ukryte w rzeczowniku (a czasem też usunięta osoba działająca), np.:

Niewykonanie badania TK u pacjenta uniemożliwiło przeprowadzenie zabiegu operacyjnego.

Podstawą zawartej w zdaniu informacji jest czasownik. Sercem powyższego zdania jest zatem struktura: *coś uniemożliwiło zrobienie czegoś*. M. Tomassello nazwał tę formę „wyspami czasownikowymi” [1]. Tymczasem istotą tego zdania są dwie inne struktury wyspowe, tu zepchnięte na dalszy plan: *ktoś czegoś nie wykonał* oraz *ktoś nie mógł czegoś przeprowadzić*. Istotą efektywnej komunikacji jest wyrażanie owych głębokich ogniw informacyjnych za pomocą naturalnej gramatyki.

Jak powinno brzmieć to zdanie w stylu prostym?
Nie mogliśmy przeprowadzić zabiegu operacyjnego, ponieważ pacjent nie miał wykonanego badania TK.

Albo jeszcze prościej:

Nie mogliśmy przeprowadzić operacji, ponieważ pacjent nie miał badania TK.

W omawianym przykładzie problemem jest rzeczownik odczasownikowy. W polszczyźnie kończy się on na -anie, -enie, -cia, -cie, -cja. Formy te amerykańska literaturoznawczyni Helen Sword nazwała „rzeczownikami zombie” [2]. Akademyki bardzo polubili słowa tego typu. Dlaczego? Bo wymuszają styl pom-

---

Jak cytować / How to cite:

Wrzesień A, Piekot T, Wysocki W.M. *Jakich słów unikać w tekstach naukowych*. Biuletyn PTO NOWOTWORY 2021; 6: 234–235.

Tabela I. Przykłady niepożądanego nominalizacji i czasowników w formie czynnej, którymi warto je zastąpić

Nominalizacja	Czasownik
doprowadził do zorganizowania	zorganizował
przeprowadzenie operacji/badania	zoperowali/zbadali
niestawienie się na badanie	jeśli nie zgłosi się do badania
niewykonanie	nie wykonał
niezrobienie	nie zrobił
przeprowadzenie analizy	przeanalizowaliśmy

Tabela II. Przykładowe wyrażenia, które determinują użycie rzeczowników odczasownikowych

Fraza z nominalizacją	Czasownik
doprowadził do <i>odkrycia</i>	odkrył/ pomógł odkryć
w celu <i>przeprowadzenia</i> badania	aby przeprowadzić badanie/ zbadać
miał potrzebę <i>przeprowadzenia</i> badania	chciał przeprowadzić badanie/ potrzebował zbadać
z powodu <i>niewykonania</i> badania	ponieważ pacjent nie miał badania
dokonać oceny	ocenić

patyczny, podniosły i bardziej abstrakcyjny, a przy tym mniej przejrzysty, bezosobowy i trudniejszy w odbiorze (tab. I).

W stylu naukowym często powtarzamy całe frazy, które nie tylko wydłużają zdania, ale też sprawiają, że musimy użyć rzeczowników odczasownikowych (tab. II). A przecież większość czasopism (w tym *Nowotwory. Journal of Oncology*) ściśle określa limity słów w przyjmowanych tekstach.

Słownictwo podniosłe

Częstymi towarzyszami „reczowników zombie” są słowa wzniosłe i patetyczne („słowne bufony”). Często w tekstach naukowych pojawiają się bez uzasadnienia językowego, nie wnosząc nic do treści, a ich obecność skutkuje tylko utrudnieniem zrozumienia artykułu. Oto kilka przykładów:

- bowiem – ponieważ
- zatem – dlatego
- iż – że
- dokonać odkrycia – odkryć
- ma istotne znaczenie – ma znaczenie
- ze względu na fakt, że – ponieważ
- w czasie, gdy – podczas
- nadmienić – wspomnieć
- posiadać certyfikat – mieć certyfikat (posiadać można wielki majątek, dużą wiedzę).

Dlatego zamiast:

Ocena przełomowych wyników dokonywana przez wielodyscyplinarne konsylium specjalistyczne

lepiej napisać:

Wielodyscyplinarne konsylium oceniło uzyskane wyniki.

Bezosobowe formy czasownika

Kolejna cecha języka akademickiego, która nie sprzyja komunikacji, to „czasowniki NN”. Skąd ta nazwa? Ponieważ nie wiemy, kto wykonuje czynność, o której mowa. Unikajmy czasowników zakończonych na *-no*, *-to*, *się* (np. *ustalono*, *podjęto decyzję*, *zaleca się*...) – zwłaszcza tam, gdzie wiadomo, kto i co zrobił [3].

- ustalono – kto ustalił?
- podjęto decyzję – kto podjął decyzję?
- zaleca się – kto zaleca?

Reasumując – zamiast pisać:

W następstwie wystąpienia reakcji anafilaktycznej wskutek podażu dożyłnej środka kontrastującego podjęto decyzję o przedterminowej interrupcji badania tomograficznego jamy brzusznej.

Piszmy:

Po dożylnym podaniu środka cieniującego stwierdziliśmy reakcję uczuleniową, dlatego zdecydowaliśmy, aby wcześniej zakończyć tomografię brzucha.

Lub jeszcze prościej:

Podaliśmy pacjentowi środek cieniujący i stwierdziliśmy reakcję uczuleniową. Dlatego wcześniej zakończyliśmy tomografię brzucha.

Wszystko będzie jasne i zrozumiałe dla każdego. A o to przecież chodzi.

Konflikt interesów: nie zgłoszono

Agnieszka Wrzesień

Narodowy Instytut Onkologii – Państwowy Instytut Badawczy
Redakcja Naukowa
ul. Roentgena 5
02-781 Warszawa
e-mail: awrzesien@nowotwory.edu.pl

Otrzymano i zaakceptowano: 24 maja 2021

Piśmiennictwo

1. Tomasello M. Czy małe dzieci posiadają składniową kompetencję osób dorosłych? In: Dąrowska E, Kubiński W. ed. *Akwizycja języka w świetle językoznawstwa kognitywnego*. Universitas, Kraków 2003.
2. Sword H. *Stylish Academic Writing*. 2011, doi: 10.4159/harvard.9780674065093.
3. Piekot T, Maziarski M. Styl „plain language” i przystępność języka publicznego jako nowy kierunek w polskiej polityce językowej. *Język a Kultura*. 2014; 24: 307–324.